

Nr 1.

Ankom till riksdagens kansli den 9 april 1923 kl. 2 e. m.

Sammanatta stats- och bankoutskottets utlåtande nr 1, i anledning av väckta motioner om anslag till en personlig professur i estetik och litteraturhistoria vid universitetet i Lund för professorn Albert Nilsson.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren under nr 39 av herr *Wigforss* jämte tre av kammarens övriga ledamöter samt den andra inom andra kammaren under nr 134 av herrar *Engberg* och *Jönsson* i Revinge har hemställts, »att riksdagen måtte besluta om beviljande å allmänna indragningsstaten av nödigt anslag för upprättande av en personlig professur i estetik och litteraturhistoria vid Lunds universitet för professorn Albert Nilsson».

Förevarande motioner hava efter överenskommelse mellan stats- och bankoutskotten hänvisats till förberedande behandling av sammansatt stats- och bankoutskott.

Av motionerna med därvid fogade bilagor framgår, bland annat, att under ansökningstiden till den efter professorn H. Schück lediga professuren i litteraturhistoria med poetik vid universitetet i Uppsala, vilken professur tillsattes år 1922, flera av de sakkunniga för tillsättande av densamma, nämligen professorerna M. Lamm, O. Sylwan och F. Böök, uttalat det önskemålet, att båda de förnämsta sökandena till ifrågavarande lärostol, dåvarande docenten vid universitetet i Uppsala A. Blanck samt Nilsson, måtte bli satta i tillfälle att ägna sig åt akademisk lärarverksamhet och att fördenskull för den av nämnda båda sökande, som vid utnämningen måste förbigås, måtte upprättas en personlig professur vid ett svenskt universitet.

Sedan till innehavare av professuren i litteraturhistoria med poetik vid universitetet i Uppsala utnämnts docenten Blanck, hemställde professorerna vid universitetet i Lund F. Böök, H. Larsson, A. Herrlin, E. Liljeqvist och E. Wrangel i skrivelse till humanistiska sektionen vid sistnämnda universitet den 19 maj 1922, att sektionen måtte ingå med riksdagspetitum, avseende inrättande vid universitetet av en personlig professur i estetik och litteraturhistoria för Nilsson. Till stöd för denna hemställan åberopades, vad förenämnda sakkunniga anfört, samt framhölls, att någon vidare utredning rörande Nilssons vetenskapliga förtjänster icke syntes behöblig för att motivera den gjorda framställningen, då flera sakkunniga spontant uttalat sig för en sådan åtgärd. Det kunde måhända synas betänkligt att genom inrättandet av en personlig professur bereda befordringsmöjligheter åt båda de tvenne förnämsta sökandena till en ledig professorsbefattning. Men det borde anmärkas, att föreliggande fall icke kunde anses skapa något prejudikat för framtiden. För det första syntes det ytterst sällan inträffa, att en forskare erhöle så höga vitsord som Nilsson utan att likväl kunna placeras på en ordinarie lärostol. För det andra vore det icke nog med att Nilsson intoge en av de allra främsta platserna bland svenska litteraturhistorici; han företrädde också en viktig och betydelsefull riktning inom sin vetenskap, nämligen studiet av de estetiska idéerna och av diktarnas filosofiska åskådningar. Under sådana förhållanden måste det te sig som en stor vinst för den litteraturhistoriska forskningen i Sverige, att Nilsson finge tillfälle att fullfölja sina undersökningar och meddela akademisk undervisning. Med den litteraturhistoriska kompetensen förenade Nilsson en filosofisk, och det vore denna kombination, som alltså skulle motivera en särskild professur för hans räkning.

Med anledning av denna skrivelse beslöt humanistiska sektionen — under uttalande, att sektionen ansåge det vara ett allmänt intresse att tillvarataga en vetenskaplig kraft av Nilssons rang och därmed samtidigt tillgodose en forskningsriktning, som inom de svenska universiteten saknade särskild företrädare — hos det större akademiska konsistoriet hemställa, att konsistoriet bland sina petita till 1923 års riksdag måtte upptaga framställning om inrättande vid Lunds universitet av en personlig professur i estetik och litteraturhistoria för filosofie doktorn Albert Nilsson.

I häröver avgivet yttrande anförde universitetets petitakommitterade, bland annat, att det av den i humanistiska sektionen framlagda motiveringen för förslaget otvivelaktigt framginge, att universitetet genom inrättande av en professur för Nilsson skulle för sin forskning såväl som för sin undervisning vinna en mycket framstående vetenskaplig kraft med utpräglad originell läggning. Det vore givet, att universitetet endast med tacksam-

het skulle kunna mottaga en sådan förstärkning av sin professorskår. Kommitterade kunde emellertid icke bortse från de många för universitetets forskning och undervisning viktiga anslagsbehov, vilka under de senaste åren av hänsyn till rådande ekonomiska förhållanden måst skjutas åt sidan. Då nu bland dessa ett flertal måste betecknas som så trängande, att deras upprepade åsidosättande medförde allvarliga svårigheter för universitetets verksamhet, kunde kommitterade, i den erkända önskvärdheten av det föreslagna inrättandet av ifrågavarande personliga professor, dock icke finna ett tillräckligt skäl för förslaget framläggande såsom ett universitetets behov framför andra, vilka konsistoriet icke ansett sig under nuvarande förhållanden våga framlägga eller vilka av konsistoriet framlagts men av högre myndigheter lämnats obeaktade.

Vid ärendets behandling i det större akademiska konsistoriet uttalade en av de närvarande, professorn M. Forssman, bland annat, att då universitetets möjlighet att erhålla nya professorslöner under nuvarande tryckta ekonomiska tider vore ytterligt beskuren, konsistoriet ej borde framlägga begäran om en professor, som ej vore absolut nödvändig och som, om den beviljades, skulle komma att stå i vägen för andra nödvändiga krav. Ingen funnes, som kunde påstå, att ifrågavarande förslag vore ett trängande universitetsintresse, men samtidigt förekomme vid sammanträdet en begäran om en professor i kemi, vilket enligt Forssmans förmenande vore kanske universitetets viktigaste behov för närvarande.

Vid företagen votering beslöt konsistoriet med åtta röster mot sju att avlåta framställning i enlighet med humanistiska sektionens förslag; därvid konsistoriet emellertid uttryckligen ville framhålla, dels att förslaget i fråga icke så mycket avsåge tillgodoseendet av ett speciellt universitetets behov som fastmera ett allmänt kulturintresse, dels ock att konsistoriet ansåge, att det av professorn Forssman framhävda önskemålet angående inrättandet av en ny professor i kemi vore för universitetet av större vikt än inrättandet av en personlig professor för professorn Albert Nilsson.

I enlighet med det sålunda fattade beslutet hemställde konsistoriet i skrivelse till kanslersämbetet för rikets universitet den 1 juli 1922, att ämbetet måtte utverka proposition till 1923 års riksdag om inrättande vid universitetet i Lund av en personlig professor i estetik och litteraturhistoria för professorn Albert Nilsson.

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 22 augusti 1922 förklarade sig kanslersämbetet för rikets universitet i likhet med konsistoriet vilja framhålla, att det väckta förslaget icke så mycket avsåge tillgodoseendet av ett speciellt universitetets behov som fastmera ett allmänt kulturintresse samt

att önskemålet angående inrättande av en ny professur i kemi vore för universitetet av större vikt än inrättandet av den föreslagna personliga professuren; och hemställde kanslersämbetet i överensstämmelse härmed, under förutsättning att ett bifall till förslaget icke måtte lägga hinder i vägen för inrättandet av en professur i kemi vid Lunds universitet, varom ämbetet i annan skrivelse samma dag gjorde särskild framställning, om avlåtande till 1923 års riksdag av proposition om beviljande å allmänna indragningsstaten av nödigt anslag för upprättande av ifrågavarande personliga professur.

Kanslersämbetets ifrågavarande hemställan har icke föranlett någon framställning från Kungl. Maj:ts sida till innevarande riksdag, liksom Kungl. Maj:t ej heller förelagt riksdagen förslag om upprättande vid Lunds universitet av en professur i kemi.

Motionärerna hava i sin motivering framhållit, bland annat, att det av handlingarna i ärendet framginge, att det vore en i hög grad förtjänt och originellt begåvad vetenskapsman, till vars förmån den ifrågasatta lärostolen skulle inrättas, och att det såväl för vårt lands andliga odling över huvud taget som i synnerhet för den svenska litteraturforskningen skulle vara av den största betydelse, om en så erkänt framstående vetenskaplig förmåga kunde fästas som lärare vid ett av rikets universitet. En omständighet, som i alldeles särskild grad talade för ett tillmötesgående av det framställda önskemålet, vore möjligheten att genom den föreslagna professuren tillgodose en forskningsriktning, som för närvarande inom de svenska universiteten saknade särskild företrädare. Professorn Nilsson hade speciellt ägnat sig åt studier av de estetiska idéerna och av diktarnas filosofiska åskådningar, och denna för honom karaktäristiska kombination av litteraturhistorisk och filosofisk kompetens hade visat sig vara i hög grad fruktbarande och uppslagsgivande. Hans forskningsresultat hade icke blott för litteraturvetenskapen varit fruktbringande, utan även, och ej minst, för skolornas litteraturundervisning varit av ovärderlig nytta. Då estetiken numera icke inginge i de litteraturhistoriska lärarbefattningarna vid universiteten, måste det anses såsom synnerligen önskvärt, att när genom en lycklig tillfällighet en forskare stode till buds, vilken genom läggning och studier kommit att specialisera sig på litteraturvetenskapens filosofiska sida och på detta område utfört en banbrytande verksamhet, denne sattes i tillfälle att fullfölja sina undersökningar och meddela akademisk undervisning.

Beträffande motionärernas framställning i övrigt tillåter sig utskottet

att hänvisa till motionen nr 39 i första kammaren med därvid fogade bilagor.

Ehuru utskottet icke vill bestrida det behjärtansvärda i motionernas syfte att genom inrättandet av en personlig professur bereda möjlighet för en högt förtjänt vetenskapsman till fortsatt forskningsarbete och akademisk lärarverksamhet samt att tillika tillgodose en ur såväl vetenskaplig som allmänt kulturell synpunkt betydelsefull forskningsriktning, finner utskottet likväl allvarliga erinringar ur flera synpunkter kunna göras mot det väckta förslaget. Det synes utskottet icke uteslutet, att ett bifall till motionerna kan komma att medföra betänkliga konsekvenser. Härtill kommer, att det nuvarande ekonomiska läget, vilket tvingat statsmakterna att åsidosätta mycket betydelsefulla allmänna angelägenheter och som jämväl för Lunds universitets vidkommande måst förhindra tillgodoseendet av behov, vilka av de akademiska myndigheterna ur universitetssynpunkt be-tecknats såsom vida mer trängande än det förevarande, manar till den största försiktighet vid beviljandet av nya anslag, vilka icke äro av ett alldeles oundgängligt behov påkallade. Med hänsyn till vad nu anförts och då Kungl. Maj:t icke ansett sig böra för riksdagen frambära universitetsmyndigheternas framställning i ämnet, har utskottet funnit sig icke kunna på grundvalen av enskilda motioner förorda inrättandet av ifrå-gavarande personliga professur.

Utskottet.

Under åberopande av det anförda får utskottet hemställa,

att förevarande motioner I: 39 och II: 134 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 9 april 1923.

På det sammansatta utskottets vägnar:

O. BERGQVIST.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:
från statsutskottet: herrar *Bergqvist, Nilsson* i Gränebo, *Oscar Olsson, Rydén, Nilsson* i Bonarp och *Osberg*;
från bankoutskottet: herrar *Eriksson* i Grängesberg, *Gustafsson* i Stensholm, *Öhngren, Malmberg, Gustafsson* i Örebro och *Bäcklund*.

Reservation

av herrar *Oscar Olsson, Malmberg, Eriksson* i Grängesberg och *Bäcklund*, vilka ansett, att utskottets utlåtande och förslag bort hava följande lydelse:

»I motion nr 39 i första kammaren och i motion nr 134 i andra kammaren har hemställts om inrättandet av en personlig professur i estetik och litteraturhistoria vid Lunds universitet för professorn Albert Nilsson.

Universitets-
myndig-
heterna.

På förslag av humanistiska sektionen vid universitet i Lund beslöt större akademiska konsistoriet anhålla, att kanslersämbetet måtte utverka proposition till innevarande riksdag om inrättandet vid universitetet av en personlig professur för professor Albert Nilsson, och kanslersämbetet avlät också hemställan härom. Då emellertid denna professur icke så mycket avsåge tillgodoseende av ett speciellt universitetets behov som ett allmänt svenskt kulturintresse och för universitetets behov enligt konsistoriets uttalande en ny professur i kemi vore av större vikt, skedde kanslerns hemställan under förutsättning, att ett bifall till förslaget icke måtte lägga hinder i vägen för inrättandet av kemiprofessuren.

Kungl. Maj:t har inte ansett sig kunna framlägga förslag till innevarande års riksdag om en ny professur i kemi vid Lunds universitet, och inte heller föreligger från Kungl. Maj:ts sida förslag om inrättandet av den personliga professuren i estetik och litteraturhistoria.

De sakkun-
niga.

Universitetsmyndigheterna stödjade sin hemställan på en enhällig uppfattning inom den svenska litteraturhistoriska vetenskapen om den stora betydelsen av professor Albert Nilssons forskargärning. Det är vidare en lika enhällig uppfattning bland både de sakkunniga och universitets representanter, att det är ett allmänt svenskt kulturintresse, att en vetenskaplig kraft av så stor förtjänst, framför allt av så mycken originalitet, får tillfälle att vid ett svenskt universitet odelat ägna sig åt vetenskapligt arbete. Även en utländsk vetenskapsman med internationell berömmelse, professor Yrjö Hirn, har betygat det stora värde, professor Albert Nilssons skrifter haft för hans forskning under det senaste årtiondet, och understryker ytterligare dennes betydelse av enastående forskare på sitt speciella arbetsområde inom de estetiska och litteraturhistoriska vetenskaperna (*bilaga*).

Utskottet.

För bedömandet av frågan om inrättandet av en personlig professur för dr Albert Nilsson bör huvudvikten läggas på den betydelse, de sakkunniga fäst vid det uppslagsgivande i den för professor Albert Nilsson karaktäristiska kombinationen av forskningsområden, det vetenskapliga värdet av denna hans egenart samt den stora vinst, det skulle betyda för den litteraturhistoriska forskningen i Sverige, om han finge tillfälle att fullfölja sina undersökningar och meddela akademisk undervisning. Men

något bör därtill också den omständigheten få väga, att litteraturhistorien för närvarande i vårt land idkas mer ivrigt än förut och är ett av de mest studerade humanistiska ämnena, ett förhållande, som — vilket också framhålles av professorerna Schück, Sylwan, Lamm och Böök — otvivelaktigt kan berättiga önskemålen av en tillfällig ökning av lärostolarnas antal.

Utskottet anser sig på dessa skäl böra tillstyrka riksdagen att bifalla motionernas hemställan om inrättandet av en personlig professur i estetik och litteraturhistoria för professor Albert Nilsson.

Ett par betänkligheter hava ibland gjort sig gällande i riksdagen, då det varit fråga om inrättandet av personlig professur. Den ena är farhågan, att professuren vid innehavarens avgång lätt kan övergå att bli ordinarie, den andra, att en på grund av inrättandet av en personlig professur tillfällig uppdelning av ett ämne kan tendera att bli permanent och därigenom slutligen draga med sig inte endast en ny ordinarie professur utan även ökade kurser för de studerande vid universitetet med därav följande olägenheter. I här föreliggande fall kunna emellertid dessa farhågor för att en av riksdagen såsom tillfällig tänkt anordning skulle kunna övergå till stadigvarande helt avlägnas. Utskottet anser nämligen, att förutsättningen för inrättandet av en personlig professur åt dr Albert Nilsson måste vara, att Kungl. Maj:t vid dr Albert Nilssons utnämning fäster förbehållet, att denne, därest ordinarie professur i litteraturhistoria med poetik vid något av rikets universitet blir ledig, skall vara skyldig att söka och i händelse av utnämning emottaga denna professur.

Professuren torde lämpligen böra upprättas från och med den 15 juli 1923.

Den avlöning, som enligt nu gällande grunder bör vara förenad med den personliga professuren, och vilken bör utgå från allmänna indragningsstaten, uppgår efter avdrag av mot pensionsavgift svarande belopp till 7,200 kronor, av vilka 4,700 kronor utgöra lön och 2,500 kronor tjänstgöringspenningar. Å denna avlöning torde från allmänna indragningsstaten böra för budgetåret 1923—1924 utgå tillfällig löneförbättring med det belopp, som av riksdagen för nämnda budgetår kan komma att tillerkännas övriga professorer vid universiteten. Därjämte bör Nilsson i likhet med andra professorer vid universiteten äga rätt till ett ålderstillägg å lönen efter 5 års tjänstgöring, likaledes att utgå från allmänna indragningsstaten.

Såsom innehavare av den personliga professuren bör Nilsson vara underkastad de allmänna bestämmelser, som stadgas för avlöning såsom universitetsprofessor. I likhet med vad förut skett beträffande innehavare av personliga professorer, vilka ej utan vidare äga rätt till pension enligt den civila pensionslagen, synes vidare för Nilsson böra föreskrivas skyldighet

att — därest han ej före pensionsålderns uppnående bliver innehavare av ordinarie universitetsprofessur — vid den ålder, då universitetsprofessor i allmänhet är skyldig att avgå från tjänsten, frånträda sin professorsbefattning mot åtnjutande av pension, beräknad efter samma grunder som stadgats beträffande övriga universitetsprofessorer.

De åligganden med avseende på undervisningsskyldighet m. m., som böra tillkomma Nilsson i egenskap av innehavare av den personliga professuren, synas böra bestämmas av Kungl. Maj:t.

Under åberopande av det anförda får utskottet hemställa,

att riksdagen, i anledning av förevarande motioner I: 39 och II: 134, må

1) medgiva, att för professorn, filosofie doktorn Albert Nilsson må vid universitetet i Lund från och med den 1 juli 1923 inrättas en personlig professur i estetik och litteraturhistoria med de åligganden för Nilsson, som av Kungl. Maj:t bestämmas;

2) föreskriva, att Nilsson skall vara skyldig såväl att i tillämpliga delar underkasta sig de för universitetsprofessorer i allmänhet för åtnjutande av nu gällande avlöningsförmåner stadgade villkoren och bestämmelserna som ock att vid den ålder, då annan universitetsprofessor är skyldig avgå från sin tjänst, mot åtnjutande av pension, beräknad efter samma grunder, som stadgats beträffande övriga universitetsprofessorer, frånträda sin ifrågavarande professur ävensom att vid eventuell ledighet å ordinarie universitetsprofessur i litteraturhistoria med poetik söka och i händelse av utnämning mottaga densamma;

3) bestämma, att Nilsson skall såsom innehavare av den nu föreslagna professuren åtnjuta en avlöning av 7,200 kronor, därav 4,700 kronor lön och 2,500 kronor tjänstgöringspeningar, jämte ett alderstillägg å 600 kronor efter fem års tjänstgöring, allt att utgå från allmänna indragningsstaten; samt

4) medgiva, att till Nilsson må för budgetåret 1923—1924 från allmänna indragningsstaten utgå tillfällig löneförbättring med det belopp för år räknat, som av riksdagen må komma att för nämnda budgetår tillerkännas övriga universitetsprofessorer.»

Bilaga.

Till min kännedom har kommit, att professor Albert Nilssons kolleger vid Sveriges universitet och högskolor med en gemensam skrivelse ärna understödja förslaget om att för hans räkning en personlig professur i estetik bleve inrättad vid Lunds universitet. Man har jämväl låtit mig förstå att jag i detta syfte i någon lämplig form kunde förena mig med estetikens och litteraturhistoriens representanter i Sverige. Jag har med tillfredsställelse tagit vara på möjligheten att med mina svenska kolleger få deltaga i en åtgärd, vars ändamål synes mig vara i hög grad betydelsefullt för den nordiska forskningen. Och jag har trott mig finna den lämpligaste formen för ett sådant deltagande genom att här med några ord uttala min erkänsla för allt det vetande och all den väckelse, jag under det senaste årtiondet hämtat ur professor Nilssons skrifter.

Åtminstone för den, som icke varit i tillfälle att på nära håll följa den svenska litteraturforskningens utveckling, var redan professor Nilssons år 1913 utgivna inledning till Tegnérns filosofiska och estetiska skrifter full av nya tankar och nya uppslag. Genom att framhålla det inflytande, Kants filosofi och Schillers diktning utövat på Tegnér, kunde professor Nilsson ställa Tegnérns poesi i en ny belysning. Den filosofiskt estetiska kritik, med vars tillhjälp han uttolkat Tegnérns tankedikter, har för mig fördjupat uppfattningen om Tegnérns personlighet samt på ett betydelsefullt sätt riktat och korrigerat föreställningarna om svenskt kulturliv under begynnelsen av senaste sekel. Ännu större, synes det mig, är likväl den tjänst, professor Nilsson gjort åt forskningen genom sin självständiga uttolkning av Thorilds filosofi. Då jag tidigare, i tidskriften *Nya Argus* för den 16 april 1916, utförligt bedömt detta arbete, torde jag icke här behöva närmare karaktärisera detsamma. Det bör vara nog att påpeka, huru som man svärigen kan undgå att imponeras av författarens framställning under det man, än med instämmande och än med tveksamma reservationer, följer hans bevisförening i den solida, tunga, men dock icke i pedantisk mening vetenskapliga boken. Även om man icke kände sig kompetent att i alla enskildheter taga parti i den polemik, vartill professor Nilssons Thorildtolkning givit anledning, så kan man icke annat än övertygas — såväl av hans bok som av hans senare inlägg i frågan — om att han förträffligt gjort sig hemmastadd i det adertonde seklets estetiska och filosofiska litteratur.

Den filosofiska tolkningsmetod, professor Nilsson begagnat i sina Tegnér- och Thorildstudier, har jämväl med framgång blivit tillämpad i hans bok *Svensk Romantik*. Den platoniska strömningen. Särskilt i Atterboms och Stagnelius' alstring ha många dunkla punkter genom hans kommentering fått en ny belysning. Även i detta sitt senaste verk har författaren visat prov på samma lyckliga förening av filosofiskt tänkande och estetisk uppskattning, som gjort sig gällande redan i hans förstlingsverk om Guyau's estetik, och som senare givit egenart åt alla hans skrifter. Det innebär intet förringande av de framstående forskare, som intaga lärostolar i estetik och litteratur vid de nordiska universiteten, om man säger att professor Nilsson i sin förkärlek för de rent teoretiska forskningsuppgifterna står ensam bland sina samtida. Det skulle därför hos fackmännen i de nordiska länderna helt visst väcka en allmän tillfredsställelse, om denne författare för sin betydelsefulla skriftställarverksamhet erhöle det offentliga erkännande, att för hans räkning en personlig professur i estetik bleve inrättad vid Lunds universitet.

Helsingfors den 20 januari 1923.

Yrjö Hirn.